

İyi yazılmış biyografi kitapları kişinin hayatını anlatırken dönemlerinde onları etkileyen akımları da anlatırlar.

İki kitabı (Almanca) okumaya başlamıştım ancak ilkinin bıraktım.

Jan Willem Stutje'nin "Gerçek ve Hayal Arasında İsyancı" kitabı Mandel'in biyografisini anlatıyor. 450 sayfalık kitabı 12 yıl önce almış ama okumamıştım, biraz da sıkıntı içinde yarıya kadar okuduktan sonra bıraktım. Gerisini yaklaşık biliyorum, okumasam da olur.

Mandel, Frankfurt doğumlu ama Belçika'da büyümüş. Almanca ve Fransızca ana dilleri sayılır, ek olarak İngilizce ve İspanyolca öğrenmiş. Marksist ekonomi konusundaki kitaplarıyla tanınıyor. 1975'de **Türkiye Devriminin Acil Sorunları**'nı yazdığımda **Marksist Ekonomi El Kitabı** iki cilt olarak yeni çevrilip yayınlanmıştı. Okumuş ve kitapta birkaç alıntıya da yer vermiştim. Ek olarak Mandel'in günün kapitalist dünyasını analiz ettiği İngilizce makalelerinden de alıntı yapmıştım.

Çağdaş kapitalizmin ekonomik tahlili konusunda isim yapmış olan Mandel kötü bir politikacı. Dördüncü Enternasyonal'in başarısızlığı ile Mandel'in politik kafa yapısı arasında dolaysız bağ bulunuyor.

Hatayı herkes yapar, herkesin eksikleri vardır. Önemli olan yaşanılan dönemin özelliklerini iyi görebilmek ve öğrenilmiş görüşlerde değişiklik yapabilmektir. Mandel'de bu özellik bulunmuyor; tersine kafasındaki düşünceleri hayata kabul ettirmeye çalışıyor. Bir türlü gerçekleşmeyen bazı istekler üzerinde aynı şekilde ısrar etmenin başka anlamı yoktur.

1945 sonrası Yugoslavya hakkındaki değerlendirmesinin gerçekle ilgisi bulunmuyor. Bir süreden beri Yugoslavya tarihini okumuyor olsaydım belki ben de inanırdım. Yugoslavya sosyalizmde farklı bir yol deniyor ama "farklı yol" anlayışı bile Mandel'e uymuyor.

Kitabın sonraki sayfalarında Troçkistlerin Dayanışma Sendikası ile ilgili büyük yanılgıları herhalde anlatılıyordur. İşçi sınıfı hele de örgütlü işçi sınıfını gördükleri yerde sosyalist mücadele var sanıyorlar. Liman işçilerinin sendikası olan Dayanışma örgütlü bir hareket ve ek olarak da iktidardaki partiye karşı mücadelesinde aydın muhalefetini de kendine bağlamış durumdadır. İşçi sınıfı gerçekten de öncüdür, tek farkla ki sosyalizm değil kapitalizm istemektedir. Amaçları daha iyi bir sosyalizm değildir, kapitalizmdir.

1980'li yıllarda bu sendika ve Başkanı Leh Walesa'nın övgüsünü kapitalist ülkeler basınıyla Troçkistler birlikte yapıyordu. Amaçları kuşkusuz farklıydı ama ilki Dayanışma'yı anlamış, ikincisi anlamamıştı.

1990'lı yıllarda Walesa Polonya Devlet Başkanı olur, ülke hızlı şekilde kapitalizm yönünde dönüşür ve bu sırada Troçkistler ne yapmıştır, bilmiyorum, ilgilenmedim de...

Berlin Duvarı yıkılmadan kısa süre önce değişik ülkelerden konuşmacılar Doğu Berlin'e geliyor ve kitle toplantıları yapıyordu. Bunlardan birisi de Mandel'di. Mandel'in bir konuşmasını **1989 Berlin Duvarı** kitabında incelemiştim. Gerçeklerden uzak olan ve onları ısrarla görmek istemeyen bir insan ancak böyle konuşma yapabiliirdi. Mandel insanlardan bürokratik düzeni yıkıp gerçek sosyalizmi kurmalarını istiyordu. Kısa süre sonra Demokratik Almanya Cumhuriyeti bir devlet olarak sona erecek, Federal Almanya'ya katılacak ve bölgede yapılan seçimi de Hıristiyan Demokratlar kazanacaktı.

Mandel de tanıdığım bir bölüm Troçkist gibi zeki, çalışkan, kitabı bilgisi iyi ve tartışmacı bir insandır. Ve yine diğerleri gibi politik mücadeleden anlamıyordu. Bu kadar özellikli insanların bir arada olduğu bir örgütün mücadelesinde daha iyi sonuçlar alması beklenirdi ama değil devrim yapmak, yapmaya teşebbüs bile edemediler. Sürekli tartışma ve sürekli bölünmeler; tarihleri böyledir.

Bölünme bütün örgütlerde olur ama başarılı bir pratikle bölünmeler ortadan kaldırılamasa bile azaltılabilir. Mücadele et, büyük zaman ve enerji harca, sonuç yok; bölünme ve aynısının tekrarı...

Pratikte –geçici bile olsa- başarı kadar ikna edici başka şey yoktur.

İkinci kitap Katajun Amirpur'un 2021 basımı **Khomeini** kitabı... Amirpur İranlı ve tanınmış bir İslam bilimcisidir. 350 sayfalık kitabın henüz dörtte birini okumama karşın yıllardan beri okuduğum en iyi kitaplardan birisi olduğunu söyleyebilirim.

Yazar Şii İslam hakkında ayrıntılı bilgi veriyor ve bu bilgi olmadan Humeyni'nin hayatının ve Şii İslamda yaptığı değişikliğin anlaşılamayacağını belirtiyor, ki doğrudur.

Şii İslam, Sünni İslama hiç benzemiyor. İlkinde Ayetullahlar –bir çeşit ruhban sınıfı gibi- politik iktidar üzerinde denetleyici bir güç iken, ikincisinde devlet her şeye hakimdir. Din adamı devlete bağlıdır.

Ayetullahlar 1979 öncesinde devletten maaş almıyorlar, yandaşları tarafından ekonomik olarak destekleniyorlar. Yandaşları da özellikle pazar esnafıdır. Bu nedenle yasama-yürütme-yargı ve basın'a ek olarak beşinci güç olarak anılıyorlar.

Kitabı biraz daha okuyup içeriğini anlatmayı başka bir yazıya bırakırken iki noktayı belirtmekle yetineceğim.

İki, Şiiilerin her yılın 10 Ekim günü (Kerbela) kendilerine eziyet ettiklerini, bazılarının kendini kırbaçladığını ve bedeninin kan içinde kaldığını fotoğraflarda görürdük. Buradaki mantık şöyledir: yandaşları Hüseyin'i Kerbela'da yalnız bıraktılar, bu nedenle hepimiz suçluyuz.

Aradan 1000 yıldan fazla zaman geçmiş ama gelenek yaşatılıyor.

İkincisi ise, İslam usulü fuhşun yeni olduğunu sanıyordum. 1930'lu yıllar İran'ında –öncesinde de olmalıdır- bulunuyor. Buna göre kadın ve erkek belirli bir süre için evleniyorlar (mesela üç yıl), ardından başka muameleye gerek kalmadan ayrılıyorlar.

Aynı anlayış sonraki yıllarda genelevlerde birkaç saatliğine evlilik olarak uygulanıyor.

İslam böyle, her şeyin çaresi bulunuyor!